

INGEBOEKT

VAN DALE KLARE TAAL

Van Dale Klare taal. Eindredactie Hans de Groot. Utrecht/Antwerpen: Van Dale Lexicografie, 2002.
www.vandale.be

Steek je nu iemand een hart onder de riem of een riem onder het hart? Al tig keer heb ik het opgezocht, maar van de ene dag op de andere ben ik het weer vergeten: ik heb een geheugen als een zeef!

Uitdrukkingen: er gaat geen dag voorbij dat we er niet mee in aanraking komen of ze zelf gebruiken. Niet altijd met de juiste betekenis of in de juiste vorm evenwel. Zo kan je bijvoorbeeld wel iets doen *op het scherp van de snede*, maar niet *op het scherpst van de snede*, laat staan *op het scherp van mijn snee*. Van Dale wil voor eeuwig en altijd met dit soort van miskleunen komaf maken en heeft daarom een praktisch naslagwerk op de markt gebracht. In *Klare taal* worden op circa 300 pagina's om en nabij de 7000 Nederlandse uitdrukkingen en gezegden verklaard. Het is een uitgave in de reeks *Bladwijzers*.

Klare taal is gebaseerd op het *Van Dale Idioomwoordenboek* (gepubliceerd in 1999) dat echter duizenden pagina's bevat: een

dikke pil dus. Om tot deze beknopte versie te komen, zijn de citaten, etymologische uitstapjes en illustraties weggelaten, wat maakt dat het veel handzamer is in gebruik. Bovendien beperkt *Klare taal* zich tot actuele uitdrukkingen die in de media, via internet of gewoon in gesprekken van alledag voorkomen. Verouderde of gewestelijke uitdrukkingen zijn niet opgenomen. Hele recente daarentegen wel: *kent u die uitdrukking?* bijvoorbeeld, een kreet waarmee dominee Eppe Gremdaat (typetje van Paul Haenen) zijn preken begint en die in Nederland bredere ingang heeft gevonden.

De uitdrukkingen zijn alfabetisch geordend op het kernwoord dat cursief gezet is. Maar omdat het belangrijkste woord van de uitdrukking niet altijd *voor de hand ligt*, zijn ook tal van verwijzingen opgenomen. Wie een *heilig huisje* zoekt onder *heilig*, komt in België *van een kale reis terug* en in Nederland *van een kale kermis thuis*, maar wordt gelukkig doorverwezen naar *huis*. Toch is de logica achter de alfabetische

ad, leed dat iemand nog
verkomen is en dat nog niet is
kt.
de wonden openrijten, iemand aan leed
van vroeger herinneren en het daardoor op-
nieuw voelbaar maken.
zijn wonden likken, zich na een nederlaag
terugtrekken om de schade op te nemen,
weer op krachten te komen en de geleden
nederlaag te verwerken.
balsem op de wonde → *balsem*
zachte heelmeeesters maken stinkende
wonden → *heelmeester*
een pleister op de wonde → *pleister*
de tijd heelt alle wonden → *tijd*
zout in de wonde wrijven → *zout*
als door een wonder, op onverklaarbare wij-
ze. De uitdrukking wordt gebruikt voor posi-
tieve gebeurtenissen.
dat doet wonderen, dat helpt erg goed, dat is
effectief.
leren zijn de wereld nog niet uit.
kking gebruik je om aan te ge-
te onverwachts kan gebeu-
che ondertoon,

daar is geen woord →
woord Spaans bij, dat is voms
dat is niet voor tweërlei uitleg va
daar is geen woord van waar, dat is he
maal onjuist, dat is helemaal gelogen. Het
gendeel komt ook voor: *daar is geen woord*
van gelogen, 'dat is helemaal waar'.
daarover is het laatste woord nog niet ge-
sproken, die kwestie is nog niet afgehan-
deld. Dit zeg je als je denkt dat er nog uitge-
breid op een kwestie zal worden teruggeko-
men. De uitdrukking kan ook een dreigende
lading hebben: daarover heb ik nog een ap-
peltje met hem te schillen.
dat is een groot woord, dat is een overdre-
ven aanduiding. Het gaat hierbij om een be-
naming die meer lading heeft dan wat eigen-
lijk wordt bedoeld.
dat is een waar woord, dat is zo. Deze uit-
drukking wordt gebruikt als uiting van in-
stemming.
dat is geen woord te veel gezegd, dat is d
waarheid, dat is niet overdreven.
de woorden blijven me in de keel
Met deze uitdrukking geef
door emotie bent

ordening niet altijd *klaar als een klontje* en
moet je de uitdrukking in zijn correcte vorm
kennen om ze snel te kunnen vinden. Maar
echt rampzalig is dat niet, want de uitdruk-
kingen die bij één kernwoord horen, zijn
snel doorgelood. Behalve bij *hand* bijvoor-
beeld, de koploper met meer dan 100 uit-
drukkingen.

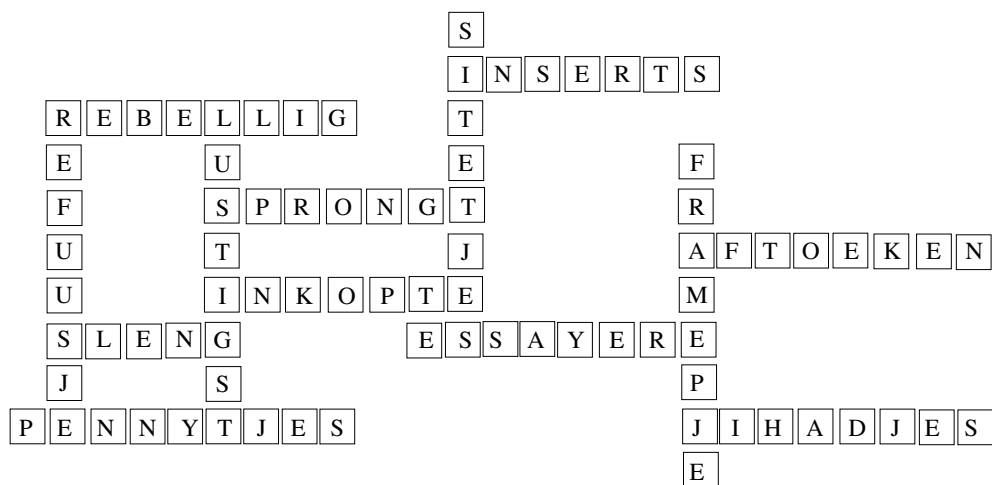
De uitdrukkingen worden in een klare taal
verklaard en bovendien wordt aangegeven
in welke situaties je ze kan gebruiken.

Prettig is ook dat er vaak varianten opgeno-
men zijn, soms in Belgisch-Nederlands per-
spectief en zelfs uit de ons omringende
talen. Kortom, het is een bijzonder leerzaam
en praktisch naslagwerk, ook leuk om zo-
maar in te grasduinen. Trouwens, je steekt
iemand *een hart onder de riem*, maar: "*De*
variant iemand een riem onder het hart ste-
ken komt ook af en toe voor, met name in
België" (p. 98). Ik mag dus voortaan op
beide oren (of in België *op mijn twee oren*)
slapen.

Rita Rymenans

VAN DALE SCRABBLEWOORDENLIJST

Van Dale Scrabblewoordenlijst. Tweede editie. Gebaseerd op de dertiende uitgave van de Grote Van Dale. Utrecht/Antwerpen: Van Dale Lexicografie, 2002.
www.vandale.be

Weet u wel zeker dat de vervoeging *[gij] sprongt* punten oplevert bij scrabble? En het verkleinwoord *jihadjes*, is dat wel toegelaten? Ingeval van twijfel, is er de *Scrabblewoordenlijst*, samengesteld door de Vlaamse en Nederlandse scrabblebonden en de Malino Federatie (een ander letterpuzzelspel) in samenwerking met Van Dale Lexicografie. Deze lijst heeft de hoogste prioriteit als scheidsrechter bij scrabblewedstrijden in clubverband. De eerste lijst is in 1997 uitgebracht op basis van de 12de editie van de Grote Van Dale. Na het verschijnen van de 13de uitgave is hij grondig aangepast. In deze nieuwe lijst zijn alle woorden van twee tot en met acht letters

opgenomen; aan de lijst van woorden met negen tot vijftien letters wordt nog gewerkt.

Waarom is deze lijst nodig en kunnen scrabbelaars zich niet gewoon bedienen van de Grote Van Dale? De reden is dat de GVD niet alle afgeleide vormen vermeldt die echter wel punten opleveren bij dit letterspel. Van Dale neemt bijvoorbeeld wel *arm* met als afleidingen *armer* en *armst* op, maar niet *vetarmer*. Of *gedachte* met meervoudsvormen op -n of -s, maar niet het verkleinwoord *gedachtetje*. Daarom deze lijst dus, om alle verhitte discussies tijdens het spel te vermijden.

De lijst begint met het taalreglement van de scrabblebonden waarin uitvoerig toegelicht wordt wat mag en wat niet mag. Naast de hoofdregel wordt ingegaan op alle toegestane en niet-toegestane grammaticale vormen (verbuigingen en vervoegingen) van zelfstandige naamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden, werkwoorden en telwoorden. Ook de wisselvormen of vormvarianten (zoals *worm* naast *wurm*) krijgen aandacht. Vijf bijlagen met bijzondere taalverschijnselen maken dit reglement compleet: regels voor de vorming van het verkleinwoord (zoals *websiteje* en *spammetje*), de gij-vorm (wel [*gij*] *zoudt* maar niet [*gij*] *woudt*), bijzondere scheidbare werkwoorden waarvan het

werkwoordelijke deel op zichzelf niet bestaat (zoals *af-toeken* en *op-leuken*), toegelaten vormvarianten in een samenstelling (zoals *egelegge* naast *egeleg*) en woorden die een meervoud krijgen (zoals *inserts* en *sextolen*). Deze regels kunnen ook van pas komen bij twijfel over afgeleide woordvormen van meer dan acht letters.

Dan volgt de scrabblewoordenlijst, die in alfabetische volgorde bijna 131.000 woorden oplijst waarvan de categorie woorden die met een s beginnen en uit 8 letters bestaan het best vertegenwoordigd is. Het is maar dat u het weet.

Rita Rymenans

Universiteit Antwerpen, Campus Drie Eiken

Faculteit Onderwijs- en Informatiewetenschappen i.o.

Universiteitsplein, 2610 Wilrijk

rita.rymenans@ua.ac.be